

BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU VÀ VẤN ĐỀ NGƯỜI KHUYẾT TẬT Ở VIỆT NAM

Nguyễn Xuân Hải

Phòng Quản lý đào tạo và Công tác học sinh sinh viên, Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt. Mặc dù các vấn đề liên quan đến người khuyết tật đã được nghiên cứu và áp dụng trong thực tiễn khá nhiều, đã giúp cho người khuyết tật được hưởng các quyền cơ bản, được phát triển đầy đủ và hòa nhập cuộc sống. Tuy nhiên, nghiên cứu về biến đổi khí hậu với những ảnh hưởng, tác động của biến đổi khí hậu đối với người khuyết tật và làm thế nào để người khuyết tật có thể ứng phó, thích ứng với biến đổi khí hậu còn ít được các nghiên cứu trong nước đề cập đến. Nội dung bài viết chỉ tập trung nghiên cứu bước đầu các vấn đề lí luận cơ bản về biến đổi khí hậu và vấn đề người khuyết tật nhằm có được bức tranh khái quát, định hướng hết sức sơ khai cho nghiên cứu nội dung này trong thực tiễn hiện nay và giai đoạn phát triển tiếp theo ở Việt Nam.

Từ khóa: Biến đổi khí hậu, người khuyết tật, tác động, thích ứng, ứng phó.

1. Mở đầu

Công ước về Quyền của người khuyết tật được Đại hội đồng Liên hợp quốc thông qua ngày 13/12/2006, Việt Nam là thành viên thứ 118 tham gia kí Công ước vào ngày 22 tháng 10 năm 2007 và đã được Quốc hội thông qua vào tháng 11/2014 đã nhấn mạnh, đa số người khuyết tật sống trong nghèo khó do ảnh hưởng của khí hậu, thời tiết và các điều kiện tự nhiên khắc nghiệt đem lại, do vậy thừa nhận rằng, hết sức cần thiết phải giải quyết tác động tiêu cực của nghèo đói đối với tình trạng của người khuyết tật, đồng thời, tại Điều 11, đối với tình huống nguy hiểm và tình trạng khẩn cấp nhân đạo: “Phù hợp với nghĩa vụ của mình theo luật quốc tế, trong đó có luật nhân đạo quốc tế và luật quốc tế về quyền con người, các quốc gia thành viên phải tiên hành mọi biện pháp cần thiết để bảo đảm sự bảo vệ và sự an toàn cho người khuyết tật trong các tình huống nguy hiểm, trong đó có chiến tranh, tình trạng khẩn cấp nhân đạo và thiên tai” [1].

Đã có những công trình nghiên cứu trên thế giới về mối quan hệ giữa vấn đề biến đổi khí hậu với vấn đề người khuyết tật như Wolbring, G., & Leopatra, V. (2012), *Climate Change, Water, Sanitation and Energy Insecurity: Invisibility Of People With Disabilities*, Canadian Journal of Disability Studies, 1(3), 66–90; Fenney Salkeld, Deborah R. (2015), *Access to sustainable lifestyles: disability and environmental citizenship*, PhD thesis, University of Leeds; Luke Parry et al (2019), *The (in)visible health risks of climate change*, Published by Elsevier Ltd;... Hiện nay, chưa có công trình nghiên cứu chính thức nào ở Việt Nam về vấn đề này. Tuy nhiên, đã có một số dự án triển khai trong thực tiễn về biến đổi khí hậu với vấn đề người khuyết tật đã được thực hiện trong thời gian qua như *Dự án môi trường xanh lớp học về biến đổi khí hậu với người khuyết tật và trẻ em cơ nhỡ* tại thành phố Hồ Chí Minh năm 2021 [2]; *Dự án Giáo dục hòa nhập cho trẻ khuyết tật và phòng ngừa, ứng phó với biến đổi khí hậu trên địa bàn tỉnh Hậu Giang* năm 2019 [3]; *Dự án Thúc đẩy người khuyết tật xây dựng cộng đồng ứng phó với*

Ngày nhận bài: 22/7/2021. Ngày sửa bài: 20/8/2021. Ngày nhận đăng: 2/9/2021.

Tác giả liên hệ: Nguyễn Xuân Hải. Địa chỉ e-mail: haiblackocean@yahoo.co.uk

thiên tai và biến đổi khí hậu tại Nho Quan tỉnh Ninh Bình giai đoạn 2 năm 2019-2022 [4].

Nội dung bài viết chỉ tập trung nghiên cứu bước đầu các vấn đề lí luận cơ bản về biến đổi khí hậu và vấn đề khuyết tật nhằm có được bức tranh khái quát, định hướng hết sức sơ khai cho nội dung nghiên cứu này trong thực tiễn hiện nay và giai đoạn phát triển tiếp theo ở Việt Nam.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Các khái niệm cơ bản

Theo *Bách khoa toàn thư* mở Wikipedia, biến đổi khí hậu Trái Đất là sự thay đổi của hệ thống khí hậu gồm khí quyển, thủy quyển, sinh quyển, thạch quyển, băng quyển hiện tại và trong tương lai bởi các nguyên nhân tự nhiên và nhân tạo trong một giai đoạn nhất định tính bằng thập kỉ hay hàng triệu năm. Sự biến đổi có thể là thay đổi thời tiết bình quân hay thay đổi sự phân bố các sự kiện thời tiết quanh một mức trung bình. Sự biến đổi khí hậu có thể giới hạn trong một vùng nhất định hay có thể xuất hiện trên toàn Địa Cầu. Trong những năm gần đây, đặc biệt trong ngữ cảnh chính sách môi trường, biến đổi khí hậu thường đề cập tới sự thay đổi khí hậu hiện nay, được gọi chung bằng hiện tượng nóng lên toàn cầu. Nguyên nhân chính làm biến đổi khí hậu Trái Đất là do sự gia tăng các hoạt động tạo ra các chất thải khí nhà kính, các hoạt động khai thác quá mức các bể hấp thụ và bể chứa khí nhà kính như sinh khối, rừng, các hệ sinh thái biển, ven bờ và đất liền khác.

Công ước Khung của Liên hợp Quốc về Biến đổi Khí hậu (United Nations Framework Convention on Climate Change) định nghĩa, *biến đổi khí hậu* “là sự thay đổi của khí hậu mà hoặc trực tiếp hoặc gián tiếp do tác động của hoạt động con người dẫn đến thay đổi thành phần khí quyển toàn cầu và ngoài ra là những biến thiên tự nhiên của khí hậu được quan sát trên một chu kỳ thời gian dài” [5].

Những nhân tố có thể làm cho sự biến đổi khí hậu xuất hiện là thay đổi bức xạ khí quyển, bao gồm các quá trình như biến đổi bức xạ mặt trời, độ lệch quỹ đạo của Trái Đất, quá trình kiến tạo núi, kiến tạo trôi dạt lục địa và sự thay đổi nồng độ khí nhà kính. Nhiều phản ứng khác nhau của môi trường về biến đổi khí hậu có thể tăng cường hoặc giảm bớt các biến đổi ban đầu. Một số thành phần của hệ thống khí hậu, chẳng hạn như các đại dương và chỏm băng, phản ứng chậm với biến đổi bức xạ mặt trời vì khối lượng lớn. Do đó, hệ thống khí hậu có thể mất hàng thế kỉ hoặc lâu hơn để phản ứng hoàn toàn với những biến đổi từ bên ngoài.

Khái niệm người khuyết tật được hiểu đối với một cá nhân từ lúc sinh ra cho đến lúc mất đi, theo Luật Người khuyết tật năm 2010 do Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam ban hành. Khái niệm này đã được thể hiện nhiều trong các công trình nghiên cứu, các công bố của các nhà khoa học trong nước [6].

Biến đổi khí hậu được xem xét dưới góc độ của nguyên nhân gây nên khuyết tật, nguyên nhân gây nên những biểu hiện hành vi của người khuyết tật và trong mối quan hệ nhất định giữa biến đổi khí hậu với sự thích ứng của người khuyết tật trong môi trường sống.

2.2. Nhận biết sự biến đổi khí hậu và sự tác động của biến đổi khí hậu đối với người khuyết tật

2.2.1. Nhận biết sự biến đổi khí hậu

Những dấu hiệu cho thấy biến đổi khí hậu toàn cầu đang diễn ra: 1) Thời tiết ngày càng trở nên khắc nghiệt, nhiệt độ tăng cao hơn, hạn hán nhiều hơn; 2) Mức nước biển tăng cao, nước biển đang dần ấm lên; 3) Hiện tượng băng tan ở hai cực; 3) Nền nhiệt độ liên tục thay đổi; 4) Nồng độ carbon dioxide trong khí quyển đang tăng lên.

Việt Nam là nước dễ bị tổn thương trước tác động của biến đổi khí hậu. Theo đánh giá hàng năm về những nước chịu ảnh hưởng nặng nhất bởi các hiện tượng thời tiết cực đoạn giai

đoạn 1997-2016, Việt Nam đứng thứ 5 về Chỉ số rủi ro khí hậu toàn cầu năm 2018 và thứ 8 về Chỉ số rủi ro khí hậu dài hạn (Climate Risk Index - CRI) [7].

Những diễn biến của biến đổi khí hậu tại Việt Nam bao gồm các hiện tượng thời tiết cực đoan đang ngày càng gia tăng về tần suất và thường khó dự đoán. Lượng mưa tháng cao nhất tăng từ 270 mm trong giai đoạn 1901-1930 lên 281 mm trong giai đoạn 1991-2015, trong khi nhiệt độ tháng cao nhất tăng từ 27,1°C (1901-1930) lên 27,5°C (1991-2015) [8].

Những kỉ lục mới vẫn được thiết lập mỗi năm. Các cụm từ “mưa lớn kỉ lục”, “nắng nóng kỉ lục”, “kỉ lục về lũ lụt” đã và đang xuất hiện ngày càng phổ biến trên các phương tiện thông tin đại chúng ở Việt Nam trong những năm gần đây. Năm 2017 được coi là năm kỉ lục về thảm họa thiên tai tại Việt Nam, với hơn 16 cơn bão, lũ lịch sử trái quy luật [9]. Nhiệt độ trung bình tại miền Bắc và Bắc Trung Bộ Việt Nam hiện tại cao hơn từ 0,5-1,0°C so với nhiệt độ trung bình của các năm trước theo tính toán dựa trên dữ liệu cập nhật của 30 năm trở lại đây. Sự thay đổi trong tần suất xuất hiện các cơn bão và áp thấp nhiệt đới ngày càng rõ rệt. Ví dụ, có năm xảy ra tới 18-19 cơn lốc và áp thấp nhiệt đới trên biển Đông, nhưng cũng có năm chỉ xảy ra từ 4-6 cơn lốc và áp thấp nhiệt đới. Số cơn bão với sức gió đạt từ cấp 12 trở lên đã tăng nhẹ kể từ năm 1990 đến 2015. Những biến đổi trong nguồn nước (lượng mưa, mực nước sông) trong năm 2018 cũng tăng đáng kể so với mức trung bình của năm 2017. Năm 2018 đồng thời ghi nhận những cơn số kỉ lục về nhiệt độ trong vòng 46 năm qua tại Hà Nội, với nhiệt độ cao nhất có lúc đạt tới 42°C và có thể lên tới hơn 50°C ở ngoài đường phố.

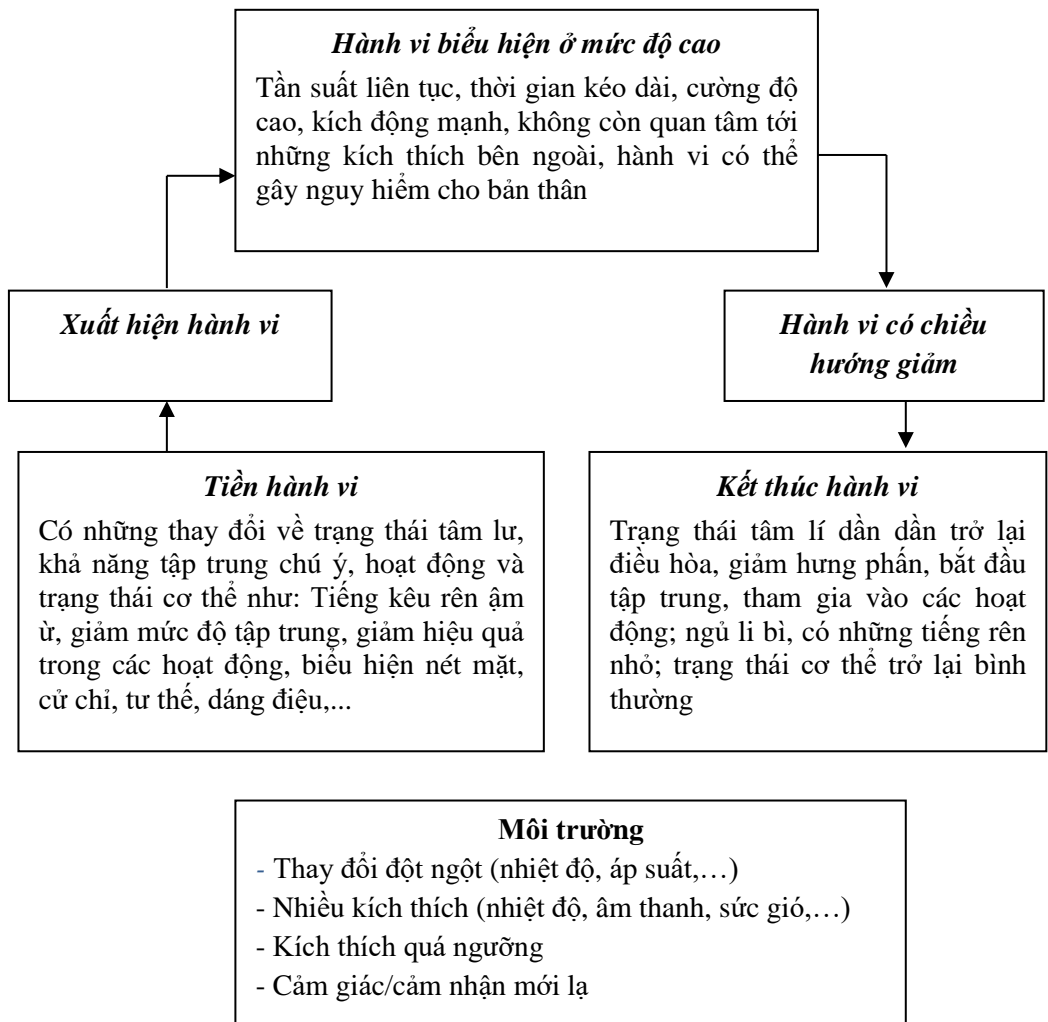
2.2.2. Tác động của biến đổi khí hậu đối với người khuyết tật

Theo Tổ chức Y tế Thế giới (World Health Organization – WHO), người khuyết tật xuất hiện ngay từ khi có xã hội loài người và tồn tại mãi mãi với xã hội loài người dù cho chế độ chính trị, kinh tế và nền văn hoá có khác nhau. Có nhiều nguyên nhân gây khuyết tật như phân biệt đối xử, bị gạt ra ngoài lề xã hội và các yếu tố xã hội và kinh tế khác, trong đó ảnh hưởng của môi trường sống, sự biến đổi khí hậu được coi vừa là nguyên nhân trực tiếp, đồng thời là nguyên nhân thứ phát.

Mỗi cá nhân là khác nhau, người khuyết tật được xem xét với sự đa dạng mang tính điển hình của từng cá nhân về đặc điểm sinh học, nhu cầu và khả năng (cả về nhu cầu, khả năng phát triển xã hội và khả năng ứng phó/thích ứng với điều kiện sống về tự nhiên, xã hội). Biến đổi khí hậu có tác động ở các mức độ khác nhau đối với các cá nhân khuyết tật, cả trực tiếp và gián tiếp. Những người khuyết tật có nhiều khả năng phải chịu những tác động lớn hơn của biến đổi khí hậu đối với con người so với những người không bị khuyết tật [10]. Các yếu tố kết hợp như giới tính, tuổi tác, vị trí địa lý,... càng làm cho người khuyết tật trở nên dễ tổn thương hơn. Thiên tai và các hiện tượng cực đoan như nước biển dâng, lũ lụt, sạt lở đất, mất đa dạng sinh học có thể ảnh hưởng đến việc tiếp cận thức ăn, nước uống, thuốc men, các dịch vụ chăm sóc sức khỏe, học tập và việc làm của người khuyết tật,...

Những rủi ro liên quan đến sức khỏe của người khuyết tật do biến đổi khí hậu có thể kể đến như vấn đề sức khỏe, bệnh theo mùa, biểu hiện hành vi, xúc cảm, tình cảm, thái độ,... Chẳng hạn, nhiệt độ tăng cao gây ra rủi ro lớn hơn cho người khuyết tật, vì nhiều khuyết tật ảnh hưởng đến khả năng điều hòa thân nhiệt của một người, do đó tác động này sẽ làm tăng tính dễ bị tổn thương của người khuyết tật [11] [12].

Một nghiên cứu về *Tìm hiểu những biểu hiện và hướng giáo dục khắc phục hành vi bất thường trẻ chậm phát triển trí tuệ trong lớp học hòa nhập tiểu học* của tác giả Nguyễn Xuân Hải (2003) đã đưa ra sơ đồ biểu hiện hành vi bất thường của trẻ chậm phát triển trí tuệ có thể xem xét minh họa dưới góc độ ảnh hưởng của môi trường, sự biến đổi khí hậu [13]:

Sơ đồ 1. Biểu hiện hành vi bất thường của trẻ chậm phát triển trí tuệ

2.3. Ứng phó với sự tác động của biến đổi khí hậu đối với người khuyết tật ở Việt Nam

Người khuyết tật thường dễ bị tổn thương và rủi ro trước các trường hợp thiên tai khẩn cấp và biến đổi khí hậu do bị hạn chế hoặc không được tiếp cận với các nguồn thông tin cảnh báo sớm, kế hoạch sơ tán, ứng phó, cùng khả năng thích ứng chậm. Đồng thời, người khuyết tật cũng là đối tượng dễ bị tổn thương và cần được nâng cao năng lực, trang bị nguồn lực nhằm ứng phó với thiên tai và các sự kiện thời tiết cực đoan.

Hội đồng Nhân quyền khóa 44 tổ chức Phiên thảo luận chuyên đề về Quyền của người khuyết tật trong bối cảnh biến đổi khí hậu vào tháng 7/2020. Đây là phiên họp được tổ chức theo sáng kiến của Việt Nam, Philippines và Bangladesh, ba đồng tác giả của Nghị quyết thường niên của Hội đồng nhân quyền về biến đổi khí hậu và quyền con người. Đại sứ, Trưởng Phái đoàn Việt Nam tại Geneva Lê Thị Tuyết Mai đã thay mặt ASEAN, thông tin về các nỗ lực, cam kết chống biến đổi khí hậu của khu vực, trong đó đáng chú ý là việc ASEAN hoàn thành vượt chỉ tiêu đặt ra về hiệu quả sử dụng năng lượng. Trong bối cảnh biến đổi khí hậu, Đại sứ khẳng định việc bảo vệ và thúc đẩy quyền của người khuyết tật luôn là ưu tiên nhất quán của ASEAN, trong đó có Việt Nam, thể hiện tại văn bản Tầm nhìn ASEAN 2025 cũng như Kế hoạch tổng thể của ASEAN 2025 về lồng ghép quyền của người khuyết tật.

Từ năm 2012, Việt Nam đã thành lập Ủy ban Quốc gia về biến đổi khí hậu theo Quyết định số 43/QĐ-TTg ngày 09/01/2021 của Thủ tướng Chính phủ với chức năng tư vấn, giúp Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ trong việc nghiên cứu, đề xuất, chỉ đạo, điều hòa, phối hợp, đôn đốc giải quyết những công tác quan trọng, mang tính liên ngành, lĩnh vực, các chương trình, chiến lược quốc gia về biến đổi khí hậu; chỉ đạo, điều phối thực hiện các chiến lược, chương trình quốc gia về biến đổi khí hậu; chỉ đạo, tổ chức thực hiện hợp tác quốc tế về biến đổi khí hậu.

Ứng phó với biến đổi khí hậu được quy định tại điều 90, chương VII Luật Bảo vệ Môi trường số 72/2020/QH14 ngày 17/11/2021: “Thích ứng với biến đổi khí hậu là các hoạt động nhằm tăng cường chống chịu của hệ thống tự nhiên và xã hội, giảm thiểu tác động tiêu cực của biến đổi khí hậu và tận dụng cơ hội do biến đổi khí hậu mang lại” [14].

Trong những năm qua, đã có một số dự án hoạt động tại các địa phương đã mang lại những kết quả nhất định, góp phần nâng cao nhận thức, kiến thức, kỹ năng về biến đổi khí hậu, ứng phó với biến đổi khí hậu cho cả người khuyết tật và người không khuyết tật.

Hội bảo vệ thiên nhiên và môi trường Việt Nam (Vietnam Association for Conservation of Nature and Environment – VACNE) chính thức phát động dự án môi trường xanh lớp học về *Biến đổi khí hậu với người khuyết tật và trẻ em cơ nhỡ* tại TP Hồ Chí Minh, đánh dấu sự thử nghiệm chưa có tiền lệ chuẩn bị cho một bước đi mới trong phong trào cộng đồng về biến đổi khí hậu tại Việt Nam vào ngày 15/6/2021. Dự án môi trường xanh, do Tổ chức Phi Chính phủ Maison Chance - Nhà may mắn và Phong trào Chống Biến đổi Khí hậu Toàn cầu 350.org phối hợp tổ chức, hướng đến mục tiêu xây dựng, hình thành và thay đổi thói quen có ích thông qua mô hình lớp học định kỳ về đề tài môi trường mà cụ thể là biến đổi khí hậu (biến đổi khí hậu) và cách sống xanh dành riêng cho đối tượng người khuyết tật và trẻ em có hoàn cảnh khó khăn đang sinh sống và làm việc tại Nhà May Mắn.

Liên hiệp các tổ chức hữu nghị tỉnh Hậu Giang, Tổ chức Liên minh Na Uy (NMA-V), cùng sở, ngành có liên quan và UBND thành phố Vị Thanh tổ chức Lễ khởi động và triển khai kế hoạch Dự án: *Giáo dục hòa nhập cho trẻ khuyết tật và phòng ngừa, ứng phó với biến đổi khí hậu* trên địa bàn tỉnh năm 2019 vào ngày 10/9/2019.

Dự án thực hiện từ năm 2019-2022, tại 03 địa phương thuộc thành phố Vị Thanh là phường V, xã Hòa Tiến và xã Vị Tân. Từ tháng 9/2019, sẽ tổ chức tập huấn đề nâng cao nhận thức và năng lực cho cán bộ quản lý, giáo viên các trường mầm non, phổ thông và phụ huynh học sinh về giáo dục hòa nhập cho trẻ khuyết tật. Đồng thời, khảo sát mức độ tiếp cận của các trường thí điểm và trường chuyên biệt và có kế hoạch nâng cấp nhà vệ sinh, các lối đi, hỗ trợ lắp đặt hồ bơi. Cùng với đó, tổ chức tập huấn, hội thảo các kiến thức về phòng ngừa, thích ứng với biến đổi khí hậu. Phân tích chuỗi giá trị cho mô hình sinh kế thông minh thích ứng với biến đổi khí hậu.

Đây là dự án góp phần đảm bảo cho mọi trẻ em khuyết tật đều được tham gia học tập và đạt kết quả. Đồng thời, góp phần xây dựng cộng đồng dân cư phát triển bền vững thích ứng với biến đổi khí hậu tại các đơn vị thụ hưởng dự án. Mục tiêu dự án đến năm 2022, sẽ có 110 trẻ khuyết tật trên địa bàn thực hiện dự án được can thiệp sớm để học tập và đạt kết quả tại các trường mầm non, phổ thông. Bên cạnh đó, sẽ có 2.500 hộ gia đình và 20.000 phụ nữ tại các xã thuộc dự án được trang bị kiến thức và kỹ năng chống chịu với biến đổi khí hậu.

Với mục tiêu giúp người khuyết tật hòa nhập và thích ứng hơn với tác động của thiên tai và biến đổi khí hậu thúc đẩy: cộng đồng hòa nhập, có sự tham gia tích cực, cung cấp cơ hội tiếp cận bình đẳng cho người khuyết tật sống trong nghèo đói; chính quyền địa phương và các hệ thống hỗ trợ dịch vụ khác tham gia và hoạt động hiệu quả; các cộng đồng chuẩn bị sẵn sàng ứng phó thiên tai với Dự án *Thúc đẩy người khuyết tật xây dựng cộng đồng ứng phó với thiên tai và biến đổi khí hậu tại Nho Quan* giai đoạn 2 chính thức được ra mắt ngày 25/4/2019, tại huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình được thực hiện bởi Quỹ hỗ trợ chương trình, Dự án An sinh xã hội

Việt Nam (AFV) hợp tác với UBND huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình dưới sự tài trợ của Tổ chức CBM quốc tế.

Quá trình triển khai dự án đã tạo sự chuyển biến rõ rệt về nhận thức, trách nhiệm của cộng đồng, cũng như tạo được sợi dây gắn kết lâu bền giữa các hộ dân, phát huy sức mạnh tập thể tại các khu dân cư. Các thôn trên địa bàn xã được hưởng lợi từ dự án tiến hành lập “sơ đồ hiểm họa” để phân tích điểm mạnh, điểm yếu về nhân lực, “điểm đen” trên địa bàn khi có bão lũ... qua đó tiến hành diễn tập sơ tán từ cấp thôn lên cấp xã. Ứng dụng công nghệ, thiết bị chuyên dụng giúp người khuyết tật nhận thông tin cảnh báo sớm để ứng phó với dịch bệnh và thiên tai.

Bên cạnh đó, một số tổ chức, địa phương cũng đã có những hoạt động thiết thực trong việc nâng cao nhận thức về biến đổi khí hậu và trang bị kiến thức, kĩ năng ứng phó với biến đổi khí hậu cho người khuyết tật.

Chẳng hạn, Văn phòng Ủy ban Quốc gia về Người khuyết tật Việt Nam phối hợp với Quỹ Hỗ trợ chương trình, dự án an sinh xã hội Việt Nam (AFV) tổ chức hội thảo Tăng cường sự tham gia của người khuyết tật trong phòng chống giảm nhẹ thiên tai và biến đổi khí hậu với các nội dung bàn về sự nhận diện chính xác vấn đề, vai trò, sự chủ động của người khuyết tật trong quá trình từ phòng ngừa thiên tai, tác động tiêu cực của biến đổi khí hậu đến vấn đề ứng phó khi đã xảy ra để có những cách xử lí phù hợp và vai trò của người khuyết tật tham gia như thế nào. Đồng thời những chia sẻ về mô hình, cách làm tốt mà quỹ và các địa phương, các tổ chức của người khuyết tật đã triển khai để tìm ra những khó khăn, tồn tại, vướng mắc trong quá trình thực hiện và những khó khăn về cơ chế, chính sách, nguồn lực để kiến nghị với các cơ quan hoạch định chính sách ở Trung ương và địa phương để dự án được hiệu quả. Viện Quy hoạch và Thiết kế Nông nghiệp đã phối hợp cùng UBND thành phố Kon Tum tổ chức chương trình truyền thông *Người khuyết tật và thiên tai* nhân ngày Người khuyết tật Việt Nam 18/4/2017. Sự kiện này là cơ hội để các thành viên trong cộng đồng, người khuyết tật, giao lưu học hỏi và chia sẻ những hiểu biết về phương pháp quản lí rủi ro thiên tai dựa vào cộng đồng có lòng ghép hòa nhập người khuyết tật cũng như khả năng xử lí những tình huống bất lợi do thiên tai và biến đổi khí hậu gây ra.

2.4. Bài học kinh nghiệm cần thiết cho quá trình tiếp theo của biến đổi khí hậu và vấn đề người khuyết tật

Trên cơ sở kết quả nghiên cứu trên đây, chúng tôi rút ra một số bài học kinh nghiệm về biến đổi khí hậu và vấn đề người khuyết tật và đây cũng có thể được coi là các khuyến nghị cho vấn đề này hiện nay ở Việt Nam.

1) Biến đổi khí hậu, vấn đề khuyết tật, tác động hay ảnh hưởng của biến đổi khí hậu đối với tất cả mọi người cũng như đối với người khuyết tật là một tất yếu của quá trình phát triển cả về mặt tự nhiên và xã hội. Nhận biết sự tất yếu này giúp cho việc có được các chiến lược ứng phó nói chung và của người khuyết tật đối với biến đổi khí hậu.

2) Xây dựng cơ sở dữ liệu quốc gia về tác động của biến đổi khí hậu đối với sự thay đổi nhận thức, hành vi, xúc cảm, tình cảm, thái độ của người khuyết tật, trên cơ sở đó, có thể xây dựng kế hoạch hành động cho chăm sóc, giáo dục người khuyết tật theo từng cấp độ (các ngành từ trung ương đến địa phương) và lập kế hoạch chăm sóc, giáo dục cụ thể cho từng đối tượng người khuyết tật ở nhà trường, cộng đồng một cách phù hợp, hiệu quả.

3) Đối với ngành giáo dục, cần xây dựng tiêu chuẩn chất lượng môi trường xung quanh, môi trường trong nhà trường/cơ sở giáo dục đảm bảo giảm thiểu tác động tiêu cực của biến đổi khí hậu đến khả năng nhận thức, nhu cầu, khả năng, hành vi, thái độ của người khuyết tật, trong đó nhấn mạnh đến các tiêu chí kĩ thuật như khả năng giảm lượng chất ô nhiễm, chủ động trong phát hiện, phòng ngừa, kiểm soát tác động xấu/tiêu cực của môi trường đến người khuyết tật,...

4) Người khuyết tật mặc dù có những khiếm khuyết về một số các chức năng cơ bản của cơ thể và tâm lí song người khuyết tật hoàn toàn có khả năng nhận biết, ứng phó và thích ứng với sự biến đổi của môi trường sống tự nhiên xung quanh cũng như sự biến đổi khí hậu. Hoạt động tuyên truyền nâng cao nhận thức, trang bị kiến thức, kĩ năng ứng phó, thích ứng với biến đổi khí hậu cho người khuyết tật cần được các cấp chính quyền, cơ sở giáo dục, các tổ chức xã hội, tổ chức chính trị-xã hội, hội/hiệp hội của và vì người khuyết tật,... quan tâm, đầu tư, phối hợp thực hiện.

3. Kết luận

Như đã đề cập, biến đổi khí hậu và vấn đề người khuyết tật đã được nghiên cứu ở các nước trên thế giới, tuy nhiên, còn ít được quan tâm đến ở Việt Nam. Thông tin phác họa và các đề xuất trong bài viết này chỉ là những kết quả hết sức sơ khai của vấn đề cần được tiếp tục nghiên cứu sâu sắc hơn ở Việt Nam.

Tuy nhiên, với hiện trạng biến đổi khí hậu hiện nay và người khuyết tật ngày càng nhận được nhiều sự quan tâm, trợ giúp của xã hội, những bài học kinh nghiệm và có thể được coi là các khuyến nghị đối với các bên liên quan cần được cân nhắc cho quá trình nghiên cứu tiếp theo nhằm giúp người khuyết tật có được nhận biết, kiến thức, kĩ năng để có thể ứng phó và thích ứng phù hợp với sự biến đổi khí hậu trong thực tiễn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đại hội đồng Liên hợp quốc, 2006. *Công ước quốc tế về Quyền của người khuyết tật*, New York.
- [2] Hội bảo vệ thiên nhiên và môi trường Việt Nam (Vietnam Association for Conservation of Nature and Environment – VACNE), 2021. “Dự án môi trường xanh lớp học về biến đổi khí hậu với người khuyết tật và trẻ em cơ nhỡ”, Thành phố Hồ Chí Minh.
- [3] Liên hiệp các tổ chức hữu nghị tỉnh Hậu Giang, Tổ chức Liên minh Na Uy (NMA-V), 2019. Dự án “Giáo dục hòa nhập cho trẻ khuyết tật và phòng ngừa, ứng phó với biến đổi khí hậu trên địa bàn tỉnh Hậu Giang”, Hậu Giang.
- [4] Quỹ hỗ trợ chương trình, Dự án An sinh xã hội Việt Nam (AFV), 2019. Dự án “Thúc đẩy người khuyết tật xây dựng cộng đồng ứng phó với thiên tai và biến đổi khí hậu tại Nho Quan”, Ninh Bình.
- [5] The United Nations, 1994. *The United Nations Framework Convention on Climate Change*, Geneva.
- [6] Nguyễn Xuân Hải, 2018. Một số kết quả nghiên cứu khảo sát thực trạng về nhận thức, hoạt động, sự phối hợp giữa nhà trường và các lực lượng cộng đồng trong thực hiện chính sách giáo dục đối với người khuyết tật ở Việt Nam, *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội - HNUE Journal of Science*, ISSN 2354-1075, Volume 63 Issue 9AB, pp.393-403.
- [7] David Eckstein, Vera Künzel và Laura Schäfer, 2017. “Chỉ số rủi ro khí hậu toàn cầu 2018: Quốc gia nào sẽ chịu ảnh hưởng nặng nề nhất từ những hiện tượng thời tiết cực đoan?”, truy cập tháng 8/2018.
- [8] Sdwebx,worldbank.org, 2016. *Nhiệt độ trung bình và lượng mưa trung bình theo tháng của Việt Nam từ 1901 – 2015*, truy cập tháng 8/2018.
- [9] Diệu Thùy, 2017. *Năm 2017 kỉ lục của thiên tai: Xuất hiện 16 cơn bão, lũ lịch sử trái quy luật*, truy cập tháng 8/2018.
- [10] Bộ Tài nguyên và Môi Trường, 2016. *Kịch bản biến đổi khí hậu và nước biển dâng cho Việt Nam 2016*, truy cập tháng 08/2018

- [11] Human Rights Watch, 2020. “People with Disabilities Needed in Fight Against Climate Change”. Retrieved 2021-04-25.
- [12] Harrington, Samantha, 2021. “How extreme weather threatens people with disabilities“. *Yale Climate Connections*. Retrieved 24 April 2021.
- [13] Nguyễn Xuân Hải, 2003. *Tìm hiểu những biểu hiện và hướng giáo dục khắc phục hành vi bất thường trẻ chậm phát triển trí tuệ trong lớp học hòa nhập tiểu học*, Đề tài KHCN cấp Viện, Mã số: C11-03.
- [14] Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam, 2020. *Luật Bảo vệ Môi trường số 72/2020/QH14 ngày 17/11/2021*, Hà Nội.

ABSTRACT

Climate Change and Disability Issues in Vietnam

Nguyen Xuan Hai

Department of Accademic and Student Affairs, Hanoi Metropolitan University

Despite of the fact that, disability issue as well as person with disability has been investigated and applied these research results in practice to support them to cover their basic human rights, be fully developed and included into the communities. However, researches on climate change with its impacts on the disability and how person with disability overcomes and adapts to climate change are considered as a limitation in the country. The contents of paper focuses on a very first step of research’s results on theoretical issues on climate change and disability in order to have an overall picture and some orientations towards this issue in current practice and the coming development phase in Vietnam.

Keywords: climate change, disability, impact, adaptation, coping with.